

Kako je nastao proglas CK KP Hrvatske u povodu agresije Trećeg Reicha na Sovjetski Savez

Na poslijepodnevnoj sjednici 22. juna Politički biro CK KPH raspolagao je s nešto više informacija u vezi s napadom Trećeg Reicha na Sovjetski Savez. Među ostalim, bio je poznat i osnovni sadržaj Molotovljeve izjave, s kojom je Popovića i Papa pomalo upoznao i Kopinič. Neki su, vjerojatno, već i sami saznali za taj govor. Obraćajući se »građanima i građankama Sovjetskog Saveza«, Molotov je svoju službenu izjavu na radiju započeo konstatacijom da su jedinice njemačke armije napale zemlju te avionima bombardirale Zitimir, Kijev, Sevastopolj, Kaunas i neke druge gradove, a da su slični zračni napadi izvršeni i s rumunjskog i finskog teritorija. Konstatirao je da je napad izvršen »usprkos činjenici da je između SSSR-a i Njemačke sklopljen pakt o nenapadanju, čijih se odredaba sovjetska vlada savjesno držala«. Na završetku svoje izjave Molotov se građanima Sovjetskog Saveza obratio ovim riječima:

»Vlada Sovjetskog Saveza izražava čvrsto uvjerenje da će se čitavo stanovništvo naše zemlje, svi radnici, seljaci i inteligencija, muškarci i žene odnositi savjesno prema svojim obavezama i svom radu. Čitav naš narod mora sada biti jedinstveniji nego ikada. Od svakoga se zahtijeva disciplina, organiziranost, samopožrtvovnost, dostojne današnjeg sovjetskog rodoljuba, da bi se udovoljilo svim potrebama Crvene armije, mornarice i zrakoplovstva i time osigurala pobjeda nad neprijateljem.

Građani i građanke Sovjetskog Saveza, vlada vas poziva da još tješnje zbijete svoje redove oko naše slavne boljševičke partije, oko naše sovjetske vlade, oko našeg velikog vođe druga Staljina. Naša stvar je pravedna. Neprijatelj će biti uništen. Pobjeda će biti naša.«¹

Na sjednici Politburoa zaključeno je da se odmah napiše proglas CK KPH. Tekst pfoglasa napisali su Bakarić i Hebrang. Dogovoreno je da se sutradan ujutro održi nova sjednica.

Sutradan, 23. juna, Zagrepčani su se mogli putem ustaške štampe podrobnije obavijestiti o jučerašnjem događaju. Dakako, bili su, u prvom redu, suočeni s ustaškom propagandom, koja je veličala Hitlera i Treći Reich te izražavala punu vjeru u nepobjedivost njemačke armije. Osim citirane Paveličeve izjave, koju je dao Kascheu, »Hrvatski narod« je brojnim i velikim

¹ *Vnešnjaja politika Sovjetskogo Sojuza v period otečestvenoi vojni*, Dokumenti i materijali, tom I, Moskva, 1946, str. 127-129.

naslovima isticao »povijesno znučenje« prethodnog dana: »Početak kraja boljševizma«, »Njemačka štiti Evropu od židovskog boljševizma«, »Hrvatska će udovoljiti svojim dužnostima«, »Obračun s velikim neprijateljem Evrope. Kucnuo je čas uništenja boljševičke tiranije na velikom euroazijskom prostoru«, »Potpuni uspjeh prvog njemačkog napadaja«, »Sovjetski sporazum bio je svjesno zavađanje i varanje«. Ustaškoj propagandi posebno je bilo stalo da istakne bezrezervnu podršku koju Pavelić i NDH pružaju Hitleru u njegovu novom ratnom pothvatu. Manipuliralo se pozivanjem na interese hrvatskog naroda. »I mi Hrvati«, pisao je »Hrvatski narod« u svom uvodniku, »stojimo sa našim Poglavnikom uz naše velike prijatelje i saveznike svjesni, da baš mi moramo u Sovjetskoj uniji, u boljševičkoj ideologiji i ruskom imperijalističkom nastojanju gledati uvijek pravog našeg neprijatelja.(. . .) Mi ne dvojimo u brzi uspjeh sjajne njemačke vojske. Mi smo Hrvati uz nju dušom i tijelom, bez kolebanja i krzmanja, jer nas na to upućuje naša prošlost, naša sadašnjost i naša briga za budućnost i sreću hrvatskoga naroda i cijele Evrope.«²

Novom sjednicom Politbiroa CK KPH, koja je održana 23. juna ujutro, rukovodio je Rade Končar, koji je upravo bio doputovao iz Slavenskog Broda.

Prema raspoloživim podacima, vidljivo je da je već prethodnog dana, tj. nakon poslijepodneve sjednice, proglas dan u štampu, da se umnoži, ali je on ponovo razmatran na toj sjednici. Težilo se tome da se formulira što jasnije i sadržajnije. Time je prethodna verzija teksta bila nešto izmijenjena, »noseći u njega konkretne zadatke što treba da se radi«, kako je to konstatirao Končar. Svakako, u tome treba tražiti i razlog što proglas nije dijeljen toga dana, nego sutradan, jer ga je trebalo prethodno umnožiti. U pojedine krajeve izvan Zagreba proglas je poslan po kuririma.³

Od značajki proglašenja Centralnog komiteta KP Hrvatske treba istaknuti da se u njemu izravno upozorava na opasnost od prikazane ustaške propagande te izjava vjernosti i podrške Pavelića i NDH Hitleru. Obraćajući se u vezi s tim hrvatskom narodu, CK KPH je istakao: »Marionetska vlada u Zagrebu, podli plaćenici Hitlerovi, koje su okupatori naše domovine doveli na narodnu grbaču, izjavljuju da će 'ispuniti svoje obaveze' prema imperijalističkim razbojnicima. To znači pomagati Hitlera ljudstvom, materijalom i hranom protiv naroda SSSR-a. Ta činjenica potvrđuje ono, što su komunisti odmah govorili, da pristupanje tzv. Trojnom paktu znači rat, te da je borba protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu bila opravdana i u interesu naroda.«⁴

Obraćajući se radnicima, intelektualcima, seljacima, građanima, vojnicima, omladini, CK KPH je istakao u proglasu ove zadatke:

1. Sprečavanje ostvarivanja plana mobilizacije koji ustaški režim namjerava provoditi radi vojnog potpomaganja Hitlera u ratu protiv Sovjetskog Saveza.
2. Obustavljanje proizvodnje u poduzećima koja rade za potrebe njemačke armije.
3. Sprečavanje transporta vojske, hrane i ratnog materijala za Treći Reich.

² »Hrvatski narod«, 23. VI 1941.

³ Dokument br. 2.

⁴ Isto.

4. Odupiranje rekviziciji i izvozu hrane za Treći Reich.

Upozorivši na opasnost od nasjedanja neprijateljskoj propagandi i istakavši da je došao trenutak »kada treba stupiti u borbu za konačno nacionalno i socijalno oslobođenje«, jer će »vjera u pravednost naše borbe« kao i borbe svih ostalih potlačenih naroda dovesti do konačne pobjede, rukovodstvo KPH ujedno je naglasilo da ne treba slušati one koji »govore da treba skrštenih ruku čekati dolazak Crvene armije«. Ono je time upozorilo na činjenicu da ulazak Sovjetskog Saveza u rat protiv fašizma ima izuzetno povijesno značenje, ali da hrvatski narod i drugi narodi u Jugoslaviji mogu ostvariti svoje oslobođenje samo vlastitom borbom.

Osvrćući se na objektivne okolnosti nastanka svog proglašenja 22—23. juna, rukovodstvo KPH je mjesec dana kasnije dalo ovu ocjenu o njemu: »Tada smo imali samo nekoliko istrgnutih rečenica iz govora Molotova, a nismo znali kako će se držati Engleska i Amerika. Zato opća politička linija u proglašenju nije izložena s potrebnom jasnoćom, tj. nije oštro istaknuto da li se u sadašnjoj etapi borbe nalazimo neposredno pred proleterskom revolucijom ili pak borbom za slamanjem fašizma. I pored te nejasnoće, u proglašenju su jasno i pravilno istaknute naše zadaće i parole.«⁵

⁵ Usp. dokument br. 20.